

KONTROLLUTVALGET FOR KOMMUNIKASJONSKONTROLL

Oppnevnt ved Kgl. resolusjon 26. april 2013 i medhold av straffeprosessloven § 216h

Utvalgets medlemmer

Tingrettsdommer Finn Haugen (leder)
Tingrettsdommer Randi Carlstedt
Førsteamanuensis Jon Petter Rui
Professor Monica Martinussen (varamedlem)
Advokat Thomas Randby (varamedlem)

Dato: 23.01.2015

HØRING – FORSLAG ENDRINGER I POLITILOVEN OG EKOMLOVEN – MOBIL- REGULERTE SONER

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 4. desember 2014 hvor det foreslås endringer i politiloven og ekomloven.

Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll (KK-utvalget) har til oppgave å kontrollere politiets bruk av kommunikasjonskontroll, jf. straffeprosessloven § 216h. Som et uavhengig kontrollorgan finner utvalget det ikke naturlig å uttale seg om hvorvidt politiet bør gis adgang til nye politioperative virkemidler.

Forutsatt at politiet gis adgang til de foreslåtte operative virkemidlene, er KK-utvalget enig med departementet i at det bør føres kontroll med politiets bruk av disse. Selv om de foreslåtte virkemidlene må antas ikke å ha samme inngripende karakter som ordinær kommunikasjonskontroll, er det likevel tale om virkemidler som griper inn i den enkelte borgers rett til fri kommunikasjon. Tilsyn og kontroll vil etter utvalgets syn være viktig for å begrense bruken til det nødvendige og hindre misbruk.

Utvalget har merket seg at departementet foreslår KK-utvalget som eksternt kontrollorgan for bruk av de foreslåtte virkemidlene. Dette er en oppgave utvalget stiller seg positiv til under forutsetning av at det blir mulig å utøve reell kontroll, og at det avsettes de budsjettmidler som måtte vise seg nødvendig.

For at utvalget skal kunne utøve en effektiv og reell kontroll med de aktuelle operative virkemidlene, er det viktig at det etableres klare retningslinjer om bruk og notoritet. KK-utvalget har i sine årsrapporter de siste årene gitt uttrykk for at politiets bruk av kommunikasjonskontroll gjennomgående er forsvarlig og godt begrunnet. Etter utvalgets oppfatning kan mye av årsaken til en forsvarlig og godt begrunnet metodebruk tilskrives det kontrollregimet som gjelder for bruk av kommunikasjonskontroll (interne beslutningsprosesser, straksinnberetning til Riksadvokaten, domstolskontroll og etterfølgende kontroll ved KK-utvalget). Det er neppe

Postadresse til utvalgets leder

Finn Haugen
c/o Oslo tingrett
Postboks 8023 Dep,
0030 Oslo

Postadresse til utvalgets sekretær

Knut-Fredrik Haug-Hustad
c/o Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

praktisk eller ressursmessig grunnlag for et helt ut tilsvarende kontrollregime for de foreslåtte operative virkemidlene. Likevel mener KK-utvalget at deler av det nevnte kontrollregimet bør gjelde tilsvarende for de foreslåtte endringene.

Etter utvalgets oppfatning er det viktig at det etableres en felles instruks i politiet for bruk av de aktuelle virkemidlene. Vurderinger og anmodninger om bruk av de foreslåtte virkemidlene bør nedfelles skriftlig (for eksempel etter mønster av en grunnlagsrapport for bruk av kommunikasjonskontroll) av noen andre enn beslutningstakeren. Et krav om skriftlig begrunnede anmodninger må antas å øke bevisstheten vedrørende vilkårene og behovet for det aktuelle virkemidlet. Det vil for øvrig ikke være praktisk mulig for utvalget å utøve en effektiv og reell etterkontroll dersom bruken av de aktuelle virkemidlene ikke er etterprøvbare.

Utvalget er enig i at beslutningskompetansen bør ligge på politimesternivå. For at beslutningen på politimesternivå skal innebære en reell annenhåndskontroll, bør personer med besluttsende myndighet ikke involveres i utarbeidelsen av grunnlagsrapporten for bruk av de aktuelle virkemidlene. Det bør etter utvalgets oppfatning vises varsomhet med å delegere beslutningsmyndigheten slik departementet foreslår. Slik delegasjon vil kunne føre til ulikeartet praksis og virke ansvarsfraskrivende.

For at utvalget skal kunne føre en etterkontroll med de foreslåtte tiltakene, må det det også være notoritet om den faktiske bruken av de aktuelle virkemidlene (ikke bare beslutningsprosessen). På samme måte som for bruk av kommunikasjonskontroll, bør rapporteringen inneholde en oversikt over tid, sted, omfang, nytteverdi, mv.

Etter utvalgets oppfatning bør det ikke gå for lang tid etter at bruken av de operative tiltakene er avsluttet, til det skjer en innrapportering til KK-utvalget. Vi antar at to uker kan være passende.

Utvalget fører i dag kun kontroll med politiets metodebruk som ledd i etterforskningen av straffbare forhold. Kontroll med politiets forebyggende tiltak er nytt for utvalget. Når utvalget skal utøve kontroll med politiets metodebruk i henholdsvis etterforsknings- og forebyggings-sporet, er det viktig for utvalget at det er klarhet med hensyn til hvilket kontrollregime som gjelder. Kontrollregimet for bruk av metoder i etterforskningsøyemed er som kjent et annet enn for de foreslåtte endringene. For at det ikke skal oppstå tvil om utvalgets rolle og kontrolloppgaver, er det viktig at de foreslåtte hjemlene for politioperative tiltak ikke overlapper med hjemmelsgrunnlaget for etterforskningsmetoder. Utvalget vil i denne sammenheng peke på følgende:

- 1) I forslaget til ny politilov § 7 b (begge alternativer) er det i første ledd bokstav a tatt inn en henvisning til ekomloven § 1-5 nr. 19. I den aktuelle bestemmelsen er en mobilregulert sone definert som «et begrenset geografisk område der kommunikasjon i elektronisk kommunikasjonsnett til bruk for offentlig mobilkommunikasjon påvirkes eller hindres ved hjelp av lovlig identitetsfangning og/eller jamming». I samme bestemmelse nr. 20 er identitetsfangning beskrevet som manipulering av kommunikasjon i elektronisk kommunikasjonsnett til bruk for offentlig mobilkommunikasjon ved mottak og sending av radiosignaler i den hensikt å avdekke elektronisk identitet til terminalutstyr. Etter utvalgets syn er det noe uklart hva som er forholdet mellom identitetsfangning etter ekomloven og identifisering av kommunikasjonsanlegg etter straffeprosessloven § 216b annet ledd bokstav c. Dersom ekomloven åpner for

identifisering av bestemte kommunikasjonsanlegg slik som i straffeprosessloven, slik det synes å fremgå av høringsnotatet, mener utvalget man bør vurdere forholdet mellom de to hjemmelsgrunnlagene og ta stilling til om den tilsynelatende overlappingen er tilsiktet – særlig med tanke på de ulike kontrollregimene som gjelder.

- 2) I forslaget til ny politilov § 7 b (begge alternativer) er det i første ledd bokstav c åpnet for at politiet kan «innstille eller avbryte overføring av samtaler eller annen kommunikasjon til eller fra bestemte telefoner [...]». Etter straffeprosessloven § 216b annet ledd bokstav a kan politiet på bakgrunn av en kjennelse fra retten «innstille eller avbryte overføring av samtaler eller annen kommunikasjon til eller fra bestemte telefoner [...]». Det fremstår for utvalget som noe uklart hva som eventuelt er forskjellen mellom de to hjemmelsgrunnlagene for å avbryte kommunikasjon. Dersom tiltakene går ut på det samme, kan det spørres om det bør gjelde ulike kontrollregimer.
- 3) I forslaget til ny politilov § 7 b annet ledd foreslås det at de nevnte virkemidlene i første ledd bokstav a til d også kan benyttes for å gjennomføre skjult fjernsyns- overvåking, teknisk sporing og romavlytting som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold. Dersom det er slik at det er overlapping mellom ekomlovens og straffeprosesslovens regler om identifisering av kommunikasjonsanlegg og avbrytelse av samtaler til bestemte telefoner, er det uklart for utvalget hvorfor disse virkemidlene skal kunne benyttes i etterforskningsøyemed uten å måtte følge det kontrollregimet som ellers gjelder for disse virkemidlene når politiet bruker dem i etterforskning av straffbare forhold.

KK-forskriften er ikke tilpasset de foreslåtte endringene. Det forutsettes at forskriften endres på nødvendig måte før ikraftsetting av de foreslåtte endringene.

Vennlig hilsen
For utvalget

Finn Haugen
leder